

ADABIYOTDA POSTMODERNIZM.

Bafoyeva Roxila Valijonovna

Osiyo Xalqaro Universiteti "Tarix va filologiya" kafedrası o'qituvchisi.

Badriyeva Norjon Maxmudovna

Osiyo Xalqaro Universiteti Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili) yo'nalishi
2-bosqich talabasi.

Annotatsiya. Postmodernizm 20-asr o'rtalarida 21-asr boshlarida hukmronlik qilgan modernistik harakatga javob sifatida paydo bo'lgan madaniy harakat. Adabiyotdagi postmodernizm modernizmning buyuk hikoyalari va qadriyatlariga shubha bilan qarash, yuqori va past madaniyat, fantastika va haqiqat, o'tmish va hozirgi zamon o'rtasidagi chegaralarning xiralashganligi bilan ajralib turadi.

Kalit so'zlar. Postmodernizm, adabiyot, zamonaviy madaniyat, kinoya, matn, fantastika, metafiks, belgilar, vaziyat, yondashuv.

Kirish. 20-asrning ikkinchi yarmi va — 21-asr boshlaridagi tarkibiy jihatdan o'xshash hodisalarni, inson ijtimoiy hayoti va madaniyatini aks ettiruvchi tushuncha postmodernizm (fransuzcha postmodernizm — modernizmdan keyin) deb ataladi. Ko'pincha "modernizmda tushib qolgan va o'zgargan narsa" deb tushuniladi. Undan post-klassik falsafaning xususiyatlari, shuningdek, aniq belgilangan kontekstdagi murakkab uslublar tavsifi sifatida foydalanish mumkin. Postmodernizm zamonaviy madaniyatning hozirgi holati bo'lib, uning o'ziga xos falsafiy pozitsiyasini, modernistik san'atga rasmiy qarshilikni va zamonaviy epoksi qatronining mashhur madaniyatini o'z ichiga oladi. Postmodernizm - zamonaviy san'atdagi intellektual uslubdir. Postmodernizmni maksimal intellektual-o'yin, evristik, aks ettiruvchi, buzg'unchi va minimal ma'no hosil qiluvchi, axloqiy, badiiy va konstruktiv harakat deb hisoblash mumkin.

Postmodern adabiyotining asosiy xususiyatlaridan biri metafiksdan foydalanish, ya'ni matnni badiiy asar sifatida ongli ravishda anglashdir. Bu turli yo'llar bilan namoyon bo'lishi mumkin, masalan, mualliflar o'quvchiga to'g'ridan-to'g'ri murojaat qilganda, hikoyaning sun'iyiligini tan olganlarida yoki hikoya konventsionalari bilan o'ynaganlarida. Bu o'z-o'zini aks ettirish postmodern adabiyotining o'ziga xos belgisidir, chunki u o'quvchilarni hikoya qilish tabiati va muallifning roliga shubha qilishga undaydi. Postmodern adabiyot ham ko'pincha matn ichidagi boshqa matnlarga havola va qayta ishlash

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

bo'lgan intertekstuallikdan foydalanadi. Bu to'g'ridan-to'g'ri iqtiboslar, stilistik tashbehlar yoki boshqa asarlardagi belgilar va sozlamalarni birlashtirish shaklida bo'lishi mumkin. Bu shunday qilib, postmodern mualliflar turli matnlar o'rtasida bog'lanishlar tarmog'ini yaratib, o'quvchilarni o'z talqini va o'z xulosalarini chiqarishga chorlaydi. Postmodern adabiyotning yana bir o'ziga xos xususiyati uning parchalanish va uzilishlarga urg'u berishidir. Chiziqli hikoya tuzilmasidan ko'ra, postmodern matnlar ko'pincha turli nuqtai nazarlar, vaqt va joylar o'rtasida o'tib, disorientatsiya va dislokatsiya hissini yaratadi. Bu zamonaviy jamiyatning tartibsiz va tarqoq tabiatini aks ettirishi va o'quvchilarni atrofdagi parchalangan dunyoni tushunishga undashi mumkin. Postmodern adabiyoti o'zining o'ynoqiligi va kinoyaliligi bilan ham mashhur. Mualliflar ko'pincha an'anaviy adabiy anjumanlarni buzish va o'quvchilarning umidlarini rad etish uchun hazil va istehzodan foydalanadilar. Bu noaniqlik va noaniqlik tuyg'usini keltirib chiqarishi mumkin, chunki o'quvchilar matnni o'zlari uchun sharhlashi mumkin.

Postmodernizm 20-asr oxirida paydo bo'lgan va birinchi navbatda falsafa, san'at, arxitektura va adabiyotshunoslikdagi modernizm an'alaridan chekinishni ifodalovchi oqimdir. Xususan, bu atama modernizmdan keyingi tarix davrini ifodalash uchun ishlatilgan. Postmodern olimlar bilim va qadriyatni ijtimoiy jihatdan qurilgan yoki shartli, madaniy, siyosiy yoki tarixiy rivojlanish va ierarxiya natijasi sifatida ko'rishadi. Ideal voqelikka erishishga ko'proq e'tibor qaratadigan modernistik an'analardan farqli o'laroq, bu mutafakkirlar ijtimoiy ehtiyojlarni odamlar uchun yanada elastik va moslashuvchan yashash sharoitlarini yaratish orqali shaxsiy yoki ma'naviy darajada qondirish mumkinligini ta'kidlaydilar.

Ba'zi faylasuflarning ta'kidlashicha, postmodern mutafakkirlari modernistik tafakkur g'oyalari va usullariga murojaat qilmasdan turib tanqidiy tahlildan o'tkazib bo'lmaydi, chunki ular qanoatkorlik va qanoatparastlik paradoksiga berilish xavfi bor. Modernizm davrining metanarrativlari va mafkuralariga shubha qilish, skeptitsizm va rad etish tendentsiyasi postmodernizmni tavsiflashning yana bir usuli hisoblanadi. U tez-tez Uyg'onish davrining mantiqiylikini shubha ostiga qo'yadi va siyosiy va iqtisodiy sohalarda gegemonlikni saqlashda mafkuraning muhimligini ta'kidlaydi. Postmodernizm da axloq, haqiqat, inson tabiati, aql-idrok, ilm-fan, til va ijtimoiy taraqqiyot kabi universal tushunchalarga hujum qilinadi. Boshqacha qilib aytganda, ularning har biri umuminsoniy xususiyatga ega emas, balki muayyan tarixiy yoki ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda shakllangan deb hisoblanadi. Demak, plyuralizm, epistemologik va axloqiy nisbiylik, sub'ektiv fikrlarning ahamiyati postmodern an'anani belgilovchi xususiyatlardandir.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

1980-1990-yillarda postmodern tanqidiy yondashuvlar mashhurlikka erishdi va turli badiiy fanlar tomonidan qabul qilindi.

20-asrning ikkinchi yarmidagi badiiy madaniyatga bag'ishlangan ko'plab asarlardan shunday xulosa kelib chiqadiki, postmodernizm o'yinchi (muallif emas!) keraksiz va ma'nosiz o'yinlarni o'ynash uchun boshqa odamlarning kodlaridan foydalanadigan abadiy matnlarni yaratishdir. Binobarin, postmodernizm hech qanday mafkura bilan bog'lanmaydi, hech qanday haqiqatni izlamaydi va tasdiqlamaydi, falsafa yoki tarix fanlari doirasiga kirmaydi. Postmodernizm deganda axloqiy-estetik paradigmaning politsentrik holati, ommaviy madaniyatga elita munosabati va modernistik yangilikka sig'inishga javob sifatida tushiniladi

20-asrning ikkinchi yarmi postmodernizm adabiy oqimining paydo bo'lishi bilan ajralib turdi. Lotin va frantsuz tillaridan tarjima qilingan "postmodern" "zamonaviy" yoki "yangi" degan ma'noni anglatadi. Ushbu adabiy oqim urushdan keyingi voqealarga, urush vahshiyliklariga va inson huquqlarining buzilishiga munosabatdir. Modernizm, realizm, ma'rifatparvarlik tushunchalarini rad etishdan vujudga kelgan. Ikkinchisi 1900-yillarning boshlarida mashhurlikka erishdi. Biroq, modernist yozuvchining asosiy maqsadi o'zgaruvchan dunyoda ma'no topish bo'lsa-da, postmodern yozuvchilar hozirgi voqealarning ma'nosizligini muhokama qiladilar. Ular mantiqiy xulosalardan ko'ra tasodifiylikni afzal ko'radilar va naqshlarni rad etadilar.

Postmodern yozuvchilarning asarlari tasavvurni qamrab oladi, janr chegaralarini xiralashtiradi va o'tmish haqidagi tasavvurni o'zgartiradi. Qizig'i shundaki, postmodernizmga ingliz yozuvchisi Lorenzo Shtern, italyan shoiri Jovanni Bokachcho, frantsuz faylasufi Volter, ispan yozuvchisi Migel De Servantesning klassik asarlari hamda "Ming bir kecha" kitobidagi arab ertaklari katta ta'sir ko'rsatgan. Ushbu yozuvchilarning asarlarida yangi yo'nalishning boshlanishi bo'lgan ixtirochi hikoya qilish texnikasi va parodiyalarni namoyish etiladi.

Amerikalik olim Ihab Hassan 1971 yilda adabiyotga nisbatan "postmodernizm" atamasini kiritgan. Shuningdek, Postmodernizm Qo'shma Shtatlarda paydo bo'lgan deb ham ishoniladi. Bundan tashqari, u postmodernizm xususiyatlarining eng qiziqarli va jozibali tasnifiga ega, biz keyinroq batafsilroq muhokama qilamiz. Fransuz olimi J.F. Lyotardning 1979-yilda chop etilgan "Postmodernlik holati" asarida postmodernizmning paydo bo'lishining falsafiy asoslari, shuningdek, uning asosiy xususiyatlari bayon etilgan.

Xulosa. Umuman olganda, postmodern adabiyot-bu mualliflik, hikoya va haqiqat haqidagi an'anaviy tushunchalarga qarshi turadigan turuvchi xilma-xil

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

va murakkab oqimdir. Postmodern mualliflar badiiy adabiyot va haqiqat, yuqori va past madaniyat, o'tmish va hozirgi zamon o'rtasidagi chegaralarni xiralashtirib, o'quvchilarni o'z taxminlarini shubha ostiga qo'yishga va matn bilan yangi va innovatsion usullar bilan shug'ullanishga taklif qilishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Habermas, Jürgen (1987). *The philosophical discourse of modernity : twelve lectures*. Cambridge, Mass: MIT Press. ISBN 0262581027.
2. Bafoeva, R. (2023). INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA TA'LIM TUSHUNCHASI.
3. Bafoeva, R. (2023). XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING YANGICHA USULLARI.
4. Bafoeva, R. (2024). THE IMPORTANCE OF PROVERBS IN ENGLISH, RUSSIAN, UZBEK LANGUAGES. *Modern Science and Research*, 3(1), 33-38.
5. Bafoeva, R. (2023). The concept of family in English, Russian and Uzbek proverbs. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 651–654. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2279>
- Rokhila Bafoeva 2023. The Concept of Education in English and Uzbek Proverbs. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*. 1, 9 (Nov. 2023), 292–296.
6. Bafoeva, R. (2023). NEW METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES. *Modern Science and Research*, 2(10), 58-63.
- irmanovna, N. G., & Bafoeva, R. (2022). NATIONAL AND CULTURAL PROVERBS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES AND THEIR UNIVERSAL FEATURES. *Новости образования: исследование в XXI веке*,
8. Pirmanovna, N. G., & Bafoeva, R. (2023). INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARING GENDER XUSUSIYATLARI. *World of Science*, 6(5), 167-169.
9. Pirmanovna, N. G., & Bafoeva, R. (2023). O'ZBEK VA INGLIZ MAQOLLARINING JAMIYATDAGI TUTGAN O'RNI VA ULARNING O'RGANILGANLIK DARAJASI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 2(14), 74-76.
10. Bafoeva, R. (2023). INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING SHAKLLANISH VA O'RGANILISH MASALALARI. *Научный Фокус*, 1(3), 29-31.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

11. Bafoeva, R. (2023). INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING KOGNITIV TAHLILI Ingliz va ozbek maqollari tizimlari haqida gap ketganda ularning mohiyati bir-biridan ajralib turishi aniq bo'ladi, chunki ular turli xil tarixiy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarda rivojlangan, va bu maqoll. *World of Science*, 6(6), 207-211.

12. Pirmanovna, N. G., & Bafoeva, R. (2023). LINGUISTIC AND CULTURAL ANALYSIS OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(4), 227-230.

13. Bafoeva, R. (2023). THE IMPORTANCE OF INTERACTIVE GAMES IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES PROCESS. *Modern Science and Research*, 2(10), 510-512.

14. Idiyeva, L. (2023). HUMOUR IN THE UPBRINGING AND EDUCATION OF THE MODERN TEENAGER. *Modern Science and Research*, 2(10), 520-523.

15. Idiyeva, L. (2023). CONTENT OF GRAMMATICAL CATEGORIES IN TWO LANGUAGES AND TYPOLOGY OF PARTS OF SPEECH. *Modern Science and Research*, 2(10), 52-57.

16. Idiyeva, L. (2024). ORIENTAL EDUCATION IN THE FAMILY AND ITS SOCIAL SIGNIFICANCE. *Modern Science and Research*, 3(1), 39-44.

R

O 18. Srojjeva, G. . (2024). SOLUTIONS, RESULTS AND PROBLEMS OF REFORMS IN THE FIELD OF EDUCATION. *Modern Science and Research*, 3(1), 782-788.

R 19. Srojjeva, G. (2024). EFFECTIVE FORMS OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION AND EDUCATIONAL WORK IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION. *Modern Science and Research*, 3(2), 247-253. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29010>

M 20. Srojjeva, G. . (2024). SOLUTIONS, RESULTS AND PROBLEMS OF REFORMS IN THE FIELD OF EDUCATION. *Modern Science and Research*, 3(1), 782-788.

A 21. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 850-854

O

.

32

O

.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

22. Shuhrat kizi, R. S. . (2023). The Development of Spiritual and Cultural Reforms in the Development Strategy of New Uzbekistan. *International Journal of Culture and Modernity*, 32, 61–66

23. Xasanova, S. (2024). DIFFERENCE BETWEEN PROVERB AND SAYING. *Modern Science and Research*, 3(1), 140–147. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/27853>

асанова, Ш. Б. (2023). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВЫРАЗИТЕЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ЛЕКСИКИ В РУССКИХ ПОСЛОВИЦАХ.

25. Xasanova, S. (2023). USING EXPRESSIVE VOCABULARY IN RUSSIAN PROVERBS. *Modern Science and Research*, 2(10), 403–408. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25248>

26. Toshpulatova Shakhnoza Shuhratovna. (2023). ETYMOLOGY OF TAJIK MARRIAGE CEREMONY. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17–23. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-05>

27. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF K

H 28. Toshpo'latova, S. S. (2023). TOJIKLAR MILLIY KIYIM-KECHAKLARI VA "BESHMORAK" MAROSIMINING ETNOLOGIK TAHLILI.

✓ 29. Muxamedovna, G. M. (2023). INNOVATSION TALIM-BUYUK KELAJAK POYDEVORI. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.

L 30. Muxamedovna, G. M. (2023). UCHINCHI RENESANS DAVRIDA AJDODLARIMIZ MEROSINI ORGANISH ORQALI INTEGRATSION TA'LIMNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH TAMOYILLARI.

ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 22(1), 35-38.

A 31. Gadayeva Mohigul Muxamedovna. (2023). HISTORY OF PATRIOTIC WOMEN .*International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 69–75. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue12-12>

K 32. Gulamova, D. I. (2023). 5-6-SINF ONA TILI DARSLARIDA EVFEMIZMLARDAN FOYDALANISH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

33. Gulamova, D. I. (2023). EVFEMIZMLAR O 'QUVCHI NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRUVCHI OMIL SIFATIDA.

34. Murodova, D. (2023). MATERNAL IMAGE IN MODERN UZBEK PROSE. *Modern Science and Research*, 2(12), 654-658.

35. Arabovna, M. D. (2023). THE THEME OF MOTHERHOOD IN "WOMEN'S PROSE" BY MASHA TRAUB. *International Journal Of*

уродова, Д. А. (2023). ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ГЕРОИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ.

37. Bobojonova Dilnoza Okhunjonovna. (2023). A Proverb is a Product of Folk Wisdom. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 333–338. Retrieved from <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/1509>

38. Jabborova Aziza Jobirovna. (2023). THE CATEGORY OF ASPECT IN ENGLISH GRAMMAR. *Academia Science Repository*, 4(05), 10–27. Retrieved from <http://academiascience.com/index.php/repo/article/view/443>

39. Aziza Jabborova Jobirovna. (2023). Effective Classroom Management: Strategies for Teachers. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 444–450. Retrieved from <http://grnjournal.us/index.php/STEM/article/view/2133>

40. Aziza Jabborova Jobirovna. (2023). Qualities of an Ideal Teacher. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 437–443.